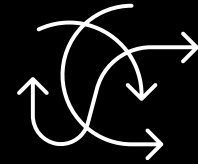
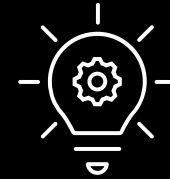

HVA ER LEK?

Når leker du?
Hvorfor trenger vi lek?
Vilkår for barns lek

Dilemma og muligheter med lek
i skole og barnehage

LEK - mer enn et barndomsfenomen

Leken gjør oss mennesker levedyktige

«Å leke er en fornøyelse i sin egen rett, samtidig er lekens genetiske gave *følelsen av at livet, i det minste for en stund, er verdt å leve*. Lekens evolusjonære hensikt er å bidra til at livet i verden oppleves som og føles verdt å leve» (Øksnes & Sundsdal 2023, s. 60)

Leken er med oss hele livet, den endrer bare karakter underveis....

NÅR LEKER VOKSNE?

Spill (digitalt/analogt), Sport og idrett, Hobbyer, Vitser og ordspill, Brainstorm og idémyldring
Kontrafaktisk tenkning «Hva hvis...» - dagdrømme? Kreativt skapende arbeid? Tegne i margen?

LEKEMINNER

- meg selv som lekende menneske

Om man som pedagog kan klare å gjenoppleve den magiske følelsen lek gir eller ga som barn/ungdom, vil man øke egne forutsetninger for å forstå og møte de unge i deres lek (Margareta Öhman 2012; Øksnes og Sundsdal 2018)

Hva lekte du som barn/ungdom?

Hvor lekte du?

Hvilke følelser vekker disse minnene?

Hvilke betydning hadde det i livet ditt?

Når er og blir du leken? Er lek flaut?

Hvem er du som lekende menneske i dag?

Hva gjør du i dag som kan vekke den samme følelsen som da du lekte som barn/ungdom?

Meg selv som lekende menneske på jobb

Snakker personalet om sitt eget forhold til lek?

Kjenner ansatte til hverandres lekeminner?

Leker de ansatte med barna? På hvilke måte? Hvorfor? Hvorfor ikke?

Snakker dere om hvem dere er i dag som lekende mennesker?

Hva er lek for dere på skolen og i barnehagen, og hvilken betydning skal den ha hos dere?

Er dere enige i hva lek er? Eller er det ulike forståelser? Trenger vi en felles forståelse?

Skal barnehage & skole jobbe med lek – bør det jobbes med forståelse av lek & hvilke betydning lek har for de ansatte, ikke bare hvilke betydning dette har for eleven og barnehagebarnet

Utvikle hjerte for leken *Betydningen av erfaringen med hestene i skuret.....*

Lek som væremåte – Elever om lekens betydning i en barneskole

Jenter, vask og såpevann....

Ting bare skjer
liksom, jeg blir
liksom smitta. Og
da er jeg bare meg.

Vi får bestemme hva vi
har lyst til gjøre i lek

Få være en
annen enn den
flinke eleven

En måte å
ventilere og få ut
energi på siden
vi sitter så mye
stille

Frihet liksom

Få være med
venner og bare
leve

Gjør det verdt å
være på skolen

Overalt er en lekeplass → lek gjennomtrengende for vår eksistens og tilværelse.

Handler om operasjoner av ulike systemer og strukturer og tvinger vår oppmerksomhet mot å tilnærme oss noe som det faktisk er, heller enn hva vi *ønsker det skal være (Ian Bogost)*

BLYANTEN – et redskap for skriving eller en trommestikk?

Lek i dette perspektivet: en mulighet & kraft for endring som gjør at verden kontinuerlig oppleves som ny. Meningsskapende: muliggjør å bore gjennom begrensninger livet omringer oss med, omskape, gjøre om - prøve ut.

(Sirevåg 2024, s. 66).

Lek som væremåte – Leken gjør oss levedyktige

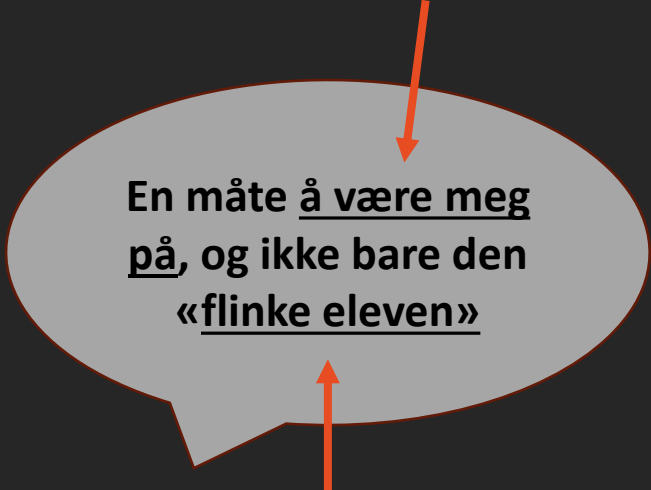
Høyst eksistensielt → en livsform

‘På liksom’ styrker menneskets forståelse av forholdet mellom egen subjektive bevissthet og objektiv verden = utvikling av indre subjektivt liv (Sutton Smith)

*Overskridende
Leke med realiteter og hverdagens alvor*

Leken setter i spill:

'Indre' Bevissthet

En måte å være meg på, og ikke bare den «flinke eleven»

Offentlige konvensjon
regulerer våre samspill

«LEK er en frivillig handling eller beskjeftigelse som skjer innenfor fastsatte grenser i tid og rom i samsvar med frivillig aksepterte, men ubetinget bindende regler. Den er sitt eget mål og ledsages av en *følelse av spenning* og glede og bevissthet om noe som er annerledes enn det vanlige livet»

Johan Huizinga

3 elementer ved LEK

Lek er **alltid** **FRIVILLIG** Lekerne som deltar i leken deltar på eget initiativ og med egne intensjoner.

Lek skjer for lekens skyld – indre motivert- det er GØY (!)

Leken preges av å være **SPONTAN** oppstår i situasjoner og øyeblikk som *ikke er planlagt*.
Det som skjer i leken «*bare skjer*» → *Jentene og såpevannet*

Kan ha en **UFORUTSIGBAR** **ustyrlig LOGIKK** → lekerne blir lekt med av leken
→ *Jentene lar seg rive med av såpen som vokser i vasken*

Vilkår for barns lek

FNs barnekomitee (2013):

manglende anerkjennelse av *barns rett til fri lek* i
forhandling med økte utdanningskrav

SYN PÅ LEK

En måte å være på

Lek som ressurs

Lek som problem

Vilkår for barn & unges lek

Mindre lek i nabolaget og på løkka → mer voksenstyrte arena og aktiviteter

Lek initiert av barn svekket posisjon til fordel for faglig læring og lærerstyrte aktiviteter (Bjørnstad et al 2022)

ÅRSAKER

Manglende forståelse for lekens egenverdi (Schanke & Øksnes 2022)

Økt trykk på akademisk læring (Bjørnstad et al 2022)

Avstand mellom voksnes og barns forestillinger om lek i skolen (Sirevåg 2023; 2024)

Alle trenger lek! Om du er 5, 16, dyr eller menneske!

Biologisk grunnleggende, alle dyr leker (!)

Læring på cellenivå → Mening = Betydningen av lek

Lunde & Brodal

Lene C. H. Sirevåg

Alle trenger lek! Om du er 6, 16 eller 96!

MENINGSSKAPENDE

Grunnleggende for emosjonell og sosial utvikling

Ikke et overskuddsfenomen

“Å få leke, om barn har opplevd traumer, kan være en måte å komme i gang med å både uttrykke og bearbeide det vanskelige på» (Indrevoll Stänicke, psykologspesialist 2021)

Barn leker i flyktningleirer, jødiske barn lekte i konsentrasjonsleirer under andre verdens krig (Georg Eissen 1988)

Alle trenger lek! Om du er 6 eller 16!

Lek som skapende praksis & næring til KREATIVITET

!Fremtidens løsninger avhengig av kreative mennesker!

Lek arena for vennskap, relasjoner & tilhørighet til fellesskap

!Gjelder voksne som barn!

Alle trenger lek! Om du er 6 eller 16!

LEK ER BARNE & UNGDOMSKULTUR i skole og barnehage

Barn/unge yter motstand mot og forhandler voksnes krav, regler og forventninger

Negativ uro *ELLER mulig meningsfull atferd* - barn med en leken ustyrlig energi i forhandling med en institusjonalisert barndom (Sirevåg 2023; 2024a; 2024, in press)

Ufrivillig skolefravær, tap av motivasjon, elever kjeder seg, sosial ulikhet, stillesitting, lave lese og regneferdigheter.....

Vi (mennesker) utdanner oss selv gjennom lek (Peter Gray)

Utdanningsparadoks

Mindre tid til en aktivitet barn/unge trenger for å utvikle seg, og utdanne seg selv

At vi ikke greier å ta vare på barns naturlige lærelyst utover i skoleløpet, er et samfunnsproblem (Per Brodal)

Lene C. H. Sirevåg

Hva kan være løsninger?

Mer lek?

HVORDAN?

Leken som ressurs for spesifikke lærings og samfunns mål

Elever leser dårligere enn før: Hva gjør vi?

Sosial ulikhet er en utfordring: Hva gjør vi?

Et 'ferskt' EKSEMPEL.....

MANDAT

Ekspertgruppe om betydningen av barnehage, skole og SFO for sosial utjevning og sosial mobilitet

Fremskaffe oversikt over kunnskapen om, og vurderinger av hvilke endringer som bør gjøres, for at barnehager, skoler og SFO kan bidra mer til å jevne ut sosiale forskjeller og øke den sosiale mobiliteten.

Utredningen er et ledd i regjeringens mer generelle arbeid med **sosial ulikhet**

Lene C. H. Sirevåg

Faglig sammensetning

Samfunnsøkonomi

Økonomi

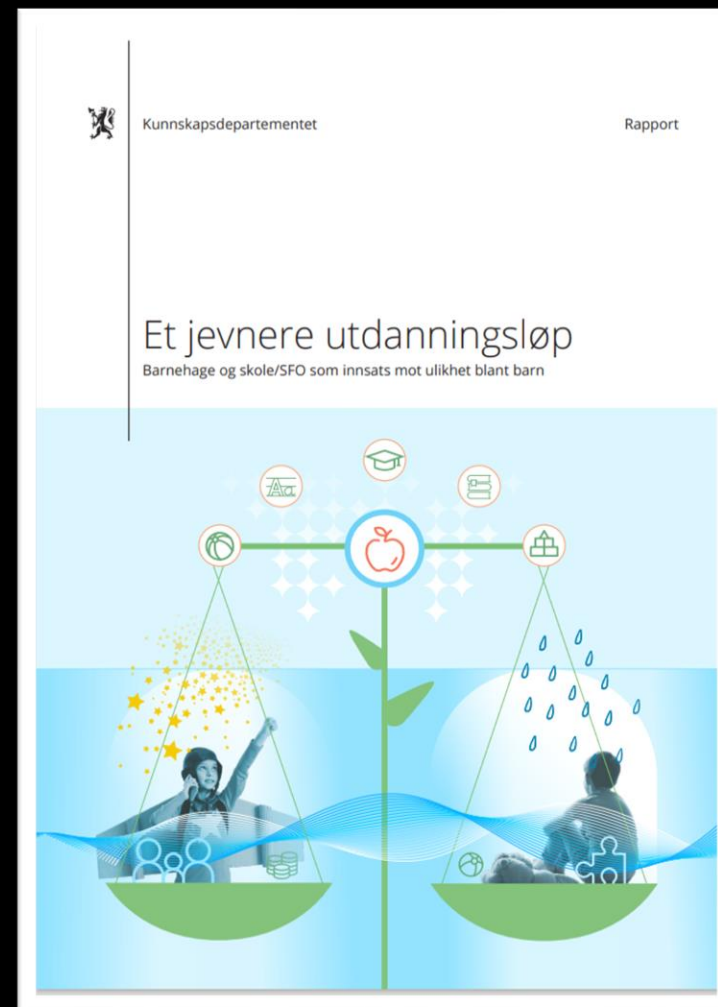
Utdanningsøkonomi

Sosiologi

Pedagogisk psykologi

Psykologi

*Manglende rep. av barnehagelærere, lærere
eller master/phd i pedagogikk*

Lene C. H. Sirevåg

Anbefalinger

Foreslå tiltak som skal legge til rette for at gruppen av barn og elever som har et dårlig utgangspunkt, skal ***få størst mulig utbytte av barnehagen og skolen***

Tiltakene **først og fremst** rettet mot å øke barns akademiske og sosioemosjonelle ferdigheter.

Lene C. H. Sirevåg

Nøkkelanbefalinger

- Økt bemanning & styrket kompetanse
- **Systematisk veiledet lek**

Basert på lekbasert læring hvor tre viktige målsetninger handler om å støtte barns **sosiale kompetanse**, **selvregulering**, **språk** og **matematikkunnskaper**

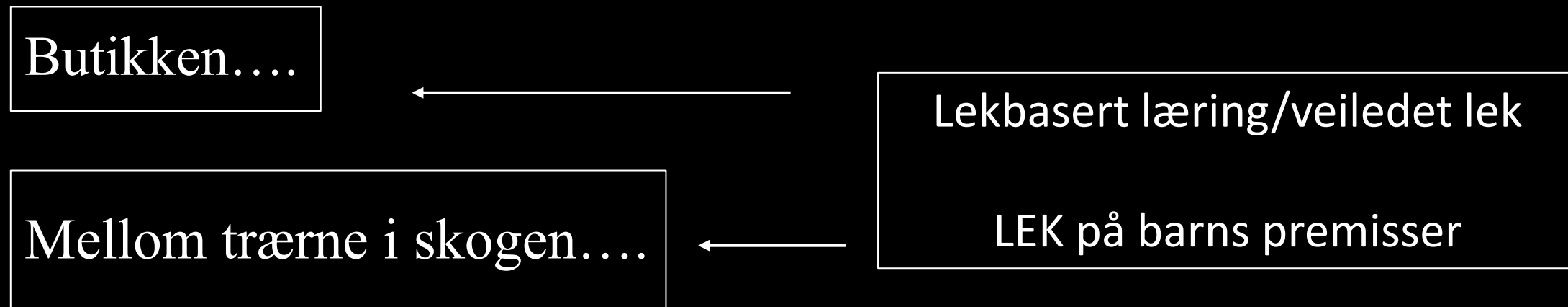
Lærer/barnehagelærer planlegger og styrer aktiviteter med intensjon om **økt læring** innen spesifikke kunnskapsområder

Ansatte bruker lekematerialer, rekvisitter eller aktiviteter som utforskes sammen med barna. I slike aktiviteter skal barna få være aktive, være i samspill, se mening og kjenne engasjement (s.95)

Lene C. H. Sirevåg

Dilemma & gode intensjoner.....

DILEMMA Lek for å utjevne sosial ulikhet

Fattigdom – dype samfunnsstrukturer

Rett svar på komplekse samfunnsutfordringer?

Rettferdig å ta av barn/unges tid til egen initiert lek i for å bidra til å løse store samfunnsutfordringer?

Lek som barns domene blir til storsamfunnets domene?

Forskjellen på LEK og målstyrt lek/systematisk veiledet lek?

LEK for lekens skyld,
«det som bare skjer»

Barn lærer ved å leke,
men de leker ikke for å lære

Strategi for læring av spesifikke
ferdigheter drevet av ytre styrte mål

Varierte læringsaktiviteter - verdifulle i seg selv
(spesielt begynner opplæring!)
MEN er det lek?

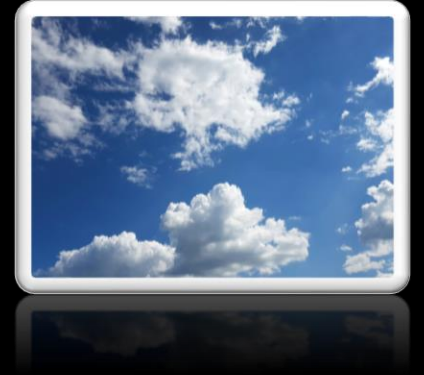
Forhandlinger om lek

DILEMMA: Lek i 'leken' -
Hvilke lek vinner frem i forhandlingen?

Barns lek oppstår i voksenstyrt pedagogisk lek → hva gjør vi?

Dilemma åpner for nye spørsmål

Hvem skal få være med å
definere hva lek er?

Hvem skal erfare at det er lek?

Hvor mange direktiver kan pedagogen legge inn i lek og fortsatt kalle det lek? (Sirevåg 2024a, s.74)

*Om barna ikke lenger kjenner igjen leken
– er vi da på villspor?*

“Det er ikke lek sånn egentlig med de voksne – her ute, jeg vet ikke, ting bare skjer”

En risiko med målstyrt lek er at sentrale kvaliteter ved leken hviskes ut

(Sirevåg 2024a, s.72)

LEK SOM VÆREMÅTE – eksistens -

Gode følelser her og nå, følelse av frihet, meningsskapende,
Den som har i seg en skapende kreativ kraft

Lek med håndbrekket på?

«Det paradoksale er at lærerne beskriver en samstemt støtte til leken, til og med settes det av daglig ekstra leketid i tillegg til friminutt. Likevel uttrykkes det ambivalens i møte med leken som fører til at lærerne stopper, styrer, avgrenser og setter håndbrekket på lekens mangfoldige uttrykk» (Sirevåg 2024a, s74.)

«Manglende forståelse av lek i kan føre til redusert pedagogisk forståelse for hva lek kan være sett fra barnehøyde, og det kan føre til at skolens invitasjon til lek skjer med håndbrekket på» (Sirevåg 2024a, s74.)

«Pedagogikkfaget må vektlegge andre måter å gjøre plass til leken på i skolen foruten i lærerstyrte aktiviteter»

Pedagogikk & barns lek – en varsom tilnærming

«Det å observere barn i lek kan være som å se på et kunstverk som berører. Som publikum av kunstverket, kan vi forestille oss, fortolke og forsøke å forstå kunsten, men vi kan aldri helt forstå den mening kunsten har for kunstneren eller leken for barn»

(Sirevåg 2024a, s.67)

Kanskje kan (eller bør) vi aldri fullt ut **forstå** hva lek er?

Lek ulik vektlagt

LÆREPLAN OM LEK

RAMMEPLANEN OM LEK

Begge: lekens egenverdi // lek og læring

«Pedagogikkfaget må vektlegge andre måter å gjøre plass til leken på i skolen foruten i lærerstyrte aktiviteter»

(Sirevåg 2024a, s.74)

MULIGHETER

Omsorg for lekens egenverdi

Mer kunnskap og refleksjon om oss selv som lekende mennesker

Utdanning av lærere: Mer vektlegging av lek, lekens egenverdi & erkjennelse av lekens flertydighet

Kan SKOLEN lære av BARNEHAGEN? Lærere av barnehagelærere?

Lekberikende pedagogisk praksis med omsorg for lekens egenverdi (Fröbel)

Pedagogisk takt (Lars Løvlie) i møte med barn og unges lek: varsom & lydhør

Pedagogisk fantasi → skapende handlinger

Lek er næring til arbeid med barns medvirkning

Lekerelasjoner: en av barns viktigste uttryksformer: forplikter pedagoger til å skue mot leken når barns medvirkning skal realiseres (Bae 2009, 2010; FN, 2009).

Gjennom anerkjennelse av barns selvstendige valg i lek kan vi vise respekt for barnas deltakelse (Bae, 2018)

Lek som ytringsform (leken motstand & demokrati i praksis)

Produktive brudd i pedagogisk praksis? (Sirevåg 2023)

Lek som demokrati i praksis → erfare demokrati

MELLOM BARN

Uenighet og konflikt i lek kan være god øvelse i **håndtering av uenighet og meningsbrytning**

Gjennom lek **forhandler** barn, har **dialog**, skaper og **håndterer konflikter**, forhandler frem egne perspektiv, men må også **justere seg** og ta andres om **eks flertallet** i leken ønsker å bytte lek (Bae 2006; Øksnes 2008)

Lek som demokrati i praksis

MELLOM BARN OG VOKSNE/SAMFUNNETS strukturer

Samfunnspraksis - 'leker' med grenser, regler, og angitte sosiale strukturer
(Bateson and Martin 2013; Sutton Smith 2015; Øksnes & Sundsdal 2020; Sirevåg 2023)

Utfordre & forhandle nye liv og identiteter (Øksnes 2008; Sirevåg 2023)

Forhandling for økt kontroll over voksendominert tid og sted (Benson 2022)

Skaper brudd i pedagogens/lærerens rutiner, opplegg og utfordrer etablerte sosiale strukturer i og forventninger i den til enhver angitte 'angitte' rollen som elev/*barnehagebarn* (Sirevåg 2023)

Muligheter med for leken

VOKSENROLLEN i lek = hvordan involverer vi oss i barn og unges lek? Er vi med å utvikle spontan lek? Står vi stort sett og ser på barna leke? Eller deltar vi? Er friminutt pause for de voksne?

Oppmerksomhet mot det sosiale: hva er barnehagebarn/elever opptatt av?
Snakk med elevrådet, hva er lek for elevene?

Hvem definerer og er med å styre hva lek er på deres skole/barnehage?

Muligheter med ❤️ for leken

Leker dere sammen som ansatte? Hvorfor/hvordan? Hvorfor ikke?

Hvordan kan vi få et mer «leket» personalet? Mer bevisst seg selv som lekende mennesker? Er dette nødvendig?

Snakker dere om hva dere lekte som barn?

Er det flaut å leke som voksen? Når sluttet dere å spørre: Skal vi leke?

Kan vi leke BARE fordi det er gøy?

Faglige argumentere for vår praksis

Hvorfor gjør vi som vi gjør?

Vi trenger

PEDAGOGISKE BEGRUNNELSER (Lars Løvlie)

Historisk kunnskap

Barnefaglig kunnskap

Etiske og moralske vurderinger

Utfordring til å ta med «hjem»

DISKUTER: *pedagogiske begrunnelser* for hvorfor dere vil jobbe med lek?

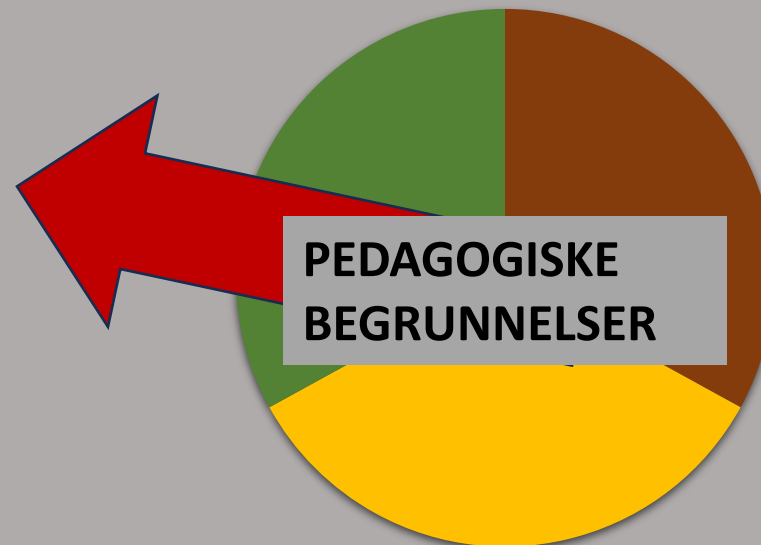
Kan vi leke bare fordi det er gøy?

Hva er forholdet mellom lek og læring hos oss?

Trenger vi mer kunnskap om lek?

Hvem definerer hva lek er hos oss?

Snakker vi med barna om hva de mener lek er?

A small, light brown teddy bear is sitting on a gravelly surface. It is holding a bright green rectangular sign in front of its chest. The sign has the word 'Weekend' in a large, black, handwritten-style font. Below the word is a black progress bar that is approximately three-quarters full. Underneath the progress bar, the word 'loading...' is written in the same black, handwritten-style font. The background is a soft-focus outdoor scene with green grass and a warm, golden light, suggesting a sunset or sunrise.

Tusen takk!

Lene C.H. Sirevåg

lene.c.sirevag@uia.no

Institutt for pedagogikk

Bateson, G. (2006). A theory of play and fantasy. I K. Salen & E. Zimmerman (Red.), *The game design reader. A rules of play anthology* (s. 314–329). MIT Press.

Greve, A., Bergvik, E., Kristensen, K.O. & Greve, A. (2023). Sammen i lek (1. utg.). Fagbokforlaget.

Lillejord, S., Børte, K. & Nesje, K. (2018). *De yngste barna i skolen: Lek og læring, arbeidsmåter og læringsmiljø. En forskningskartlegging*. Kunnskapssenter for utdanning.

Nome, D.Ø. (2022). Toddlers as ignorant citizens: An explorative study of conflicts and negotiations involving toys in kindergarten. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 23(1), 1-10.

Olsson, M. R. (2023). 'I don't think that it's play. Because we have to play'. Norwegian six-year-old children's understandings of play when they start in primary school. *International Journal of Play*, 12(3), 321–336.

Rege, M., Størksen, I., Solli, I. C. F., Kalil, A., McClelland, M. M., Ten Braak, D., Lene, R., Lunde, S., Breive, S., Carlsen, M., Erfjord, I., & Hundeland, P. S. (2021). The Effects of a Structured Curriculum on Preschool Effectiveness: A Field Experiment. *Journal of Human Resources*. doi:10.3368/jhr.0220-10749R3

Saugstad, T. (2017). Leg: Et pædagogisk paradoks. *Dansk Paedagogisk Tidsskrift*, (4), 6–15.

Schanke, T., og Øksnes, M. (2022). Barns lek som deltakelse i skolehverdagen. *Nordic Studies in Education*, 42(4), 361-375.

Seland, M., & Pålerud, T. (2023). *Barna og programmene : kan standardisert pedagogikk fremme sosial kompetanse?* (1. utgave.). Fagbokforlaget.

Sirevåg, H. L. C. (2023). *Playful citizenship: Between disturbances and productive ruptures* [Doktorgradsavhandling, Universitet i Agder]. AURA. <https://hdl.handle.net/11250/3106808>

Sirevåg, H. L.C. (2024a). Lek med håndbrekket på. En studie av lekens møte med en målstyrt aktivitet i første klasse. *Nordisk tidsskrift for pedagogikk og kritikk*, 10(5): 1-12

Sirevåg, H.L.C (2024b). Uroens muligheter og gjenopplivning av det pedagogiske paradoks. *Nordisk tidsskrift for pedagogikk og kritikk*, Essay (i produksjon).

- Sommer, D. (2015). "Tidlig i skole eller legende læring? Evidensen om langtidsholdbar læring og udvikling i daginstitutionen". I: Klitmøller, J. & Sommer, D. (red). Læring, dannelse og udvikling: Kvalificering til fremtiden i daginstitution og skole. København: Hans Reitzels Forlag.
- Strand, P., Lasthein Lehermann, A., Lieberoth, A., & Skovbjerg, H.M. (2023). At tale med børn om leg: Syv gode råd til forskere og pædagoger. *Pædagogisk psykologisk tidsskrift*, 60(1).
- Størksen, I., Rege, M., Solli, I. F., ten Braak, D., Lenes, R., & Geldhof, G. J. (2023). The playful learning curriculum: A randomized controlled trial. *Early Childhood Research Quarterly*, 64, 36-46. doi:<https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2023.01.015>
- Suggate, S. P. (2012). "Watering the garden before a rainstorm". In *Contemporary debates in childhood education and development*. Routledge
- Strand, P., Lehermann, A. L., Lieberoth, A. & Skovbjerg, H. M. (2023). At tale med børn om leg: Syv gode råd til forskere og pædagoger. *Pædagogisk psykologisk tidsskrift*, 60(1).
- Thijssen, M., Rege, M., Solli, I.F., & Størksen, I. (2023) Cross-Productivities of Executive Functions: Evidence from a Field Experiment. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=4366433> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4366433>
- Øksnes, M. (2008). Lekens ontologiske betydning hos Hans-Georg Gadamer. *Barn*, 26(3), 75–88.